

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації**

Кантора Марка Семеновича

**на тему «Історія українського козацтва в XVI ст. у польській історіографії
1863 – 1939 років», поданої на здобуття наукового ступеня
доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки
за спеціальністю 032 Історія та археологія**

1. Актуальність теми дисертації

Вивчення особливостей зображення минулого в працях дослідників, що працювали в різні періоди розвитку історичної науки та історичні епохи, займає одне із ключових місць серед сучасних наукових історичних студій. Такі, сформовані в історичній науці образи різноманітних історичних явищ, подій та процесів вирішально впливали на специфіку історичної пам'яті народів, їхнє самоусвідомлення та розуміння ними свого місця у колі інших народів. Така визначальна роль образів історичних подій в історіографії обумовлює необхідність їх докладного вивчення. Особливо це стосується вітчизняних історіографічних студій, що стоять перед потребою заповнення білих плям, пов'язаних із відсутністю спеціальних досліджень, присвячених образам історії України в працях істориків, що належали до наукових середовищ сусідніх із українцями народів. Чільне місце в іноземних дослідженнях історичної україніки посідають польські науковці, що завжди проявляли неабиякий інтерес як до спільного польсько-українського минулого, так і до спеціальних досліджень історії України.

Чи не найбільш яскравою сторінкою історії України, яка привертала пильну увагу польських науковців, була епоха Козаччини. Адже саме в козацтві дослідники бачили втілення найяскравіших рис українського народу, а у подіях польсько-козацьких стосунків намагалися прослідкувати моделі відносин між самими обома народами як у минулому, так і в можливій проєкції на майбутнє. На

жаль, ще і сьогодні у вітчизняній науці немає жодного спеціального дослідження, у якому б комплексно вивчалось зображення історії українського козацтва в XVI ст. у польській історіографії останньої третини XIX ст. і до 1939 р. Наше дослідження покликане заповнити цю прогалину і всебічно проаналізувати особливості образів історії козацтва XVI ст. у працях польських науковців, вплив на них суспільно-політичного й інтелектуального дискурсу епохи, в яку вони працювали.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри

Дисертація виконана у рамках науково-дослідницької роботи кафедри історії України та правознавства Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Суспільно-політичні, економічні, правові, культурно-освітні та релігійні процеси на західних землях України (XVIII–XXI ст.)».

3. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертаційна робота відзначається аргументованістю, доказовістю, переконливістю, глибиною аналізу. Всі положення, висновки і пропозиції, представлені у дисертації, є науково обґрунтованими, мають теоретичне і практичне значення, містять конкретні рекомендації. Дисертант уникає поверховості в науково-дослідницькій діяльності.

Дисертація представляє завершене науково обґрунтоване та логічно викладене самостійне дослідження. Наукові положення і висновки перевірені за результатами апробації на 11 міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференціях.

4. Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна та отримані результати. Дисертація робота є спеціальним історичним дослідженням, присвяченим образу історії українського козацтва у працях польських істориків, що працювали у період з 1863 до 1939 рр. у якому *вперше*:

- Комплексно проаналізовано різноманітні за своїм типом та змістом праці польських науковців, у яких відображено проблеми з історії появи українського козацтва та його історії в XVI ст.;

- Простежено специфіку зображення різноманітних проблем з історії козаччини від його появи і до кінця XVI ст. у польській історіографії в залежності від приналежності дослідників до різноманітних наукових шкіл та осередків, симпатій до певних політичних рухів й прихильності до теоретичних й історіософських засад конкретних наукових напрямків;

- Вивчено впливи суспільно-політичних реалій існування та ідейно-політичної кон'юнктури у часи з 1863 до 1939 р. на формування різноманітних теорій про походження та становлення українського козацтва, на особливості презентації різноманітних подій з історії козаків у XVI ст.

Уточнено:

- Джерелознавчий й історіографічний доробок проблеми дослідження;
- Понятійно-термінологічний апарат роботи;
- Побутування різноманітних історичних міфів, стереотипів та шаблонів у польських козакознавчих студіях;

- Особливості еволюції загальних підходів польських істориків до зображення історичної україніки в залежності від польсько-українських взаємин у певні періоди історії від 1863 до 1939 р. та особистого ставлення конкретних дослідників до українського народу та історії відносин між обома народами.

Отримали подальший розвиток положення про:

- Узалежнення зображення історії польськими вченими в бездержавний період від практичних цілей «зміцнення сердець» польського народу й героїзації польського минулого.

- Часту обумовленість оцінок вченими місця козацтва у соціумі польсько-литовської держави від постулатів «історичного песимізму» або «історичного оптимізму» як ідейних основ краківської та варшавської історичних шкіл.

- Вплив ідеології польських політичних рухів націонал-демократів та табору «санації», концепцій національної асиміляції або федералізму на підходи істориків по інтерпретації історії козацтва та історичної україніки.

5. Практичне значення результатів дослідження

Основні положення дисертаційного дослідження можуть бути залученні до досліджень історіографічних образів козацтва й подій уже наступного XVII ст. в історії України та Східної Європи у працях польських науковців у інші періоди розвитку польської науки. Результати роботи можуть бути використані для розробки лекційних курсів для студентів закладів вищої освіти, а також при створенні навчально-методичної літератури з курсів історії України, історії Польщі та всесвітньої історії.

6. Повнота опублікування результатів дисертації

Результати дисертаційного дослідження викладено у 7 публікаціях, з яких: п'ять статей опубліковано в наукових фахових виданнях України категорії «Б» та дві – у збірниках матеріалів конференцій.

Статті у наукових фахових виданнях України

1. **Кантор М.** Образ козацьких повстань кінця XVI ст. у науковій творчості Владислава Томкевича. *Актуальні питання гуманітарних наук* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 80. Том 1. С. 21–28. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/80-1-3>

2. **Кантор М.** Образ ранньої історії українського козацтва у творчості Тадеуша Корзона. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол.ред. Ігор Соляр, заст. гол.ред. Михайло Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, Львів, 2025. Вип. 41. С. 98–109. DOI <https://doi.org/10.33402/ukr.2025-41-98-109>

3. **Кантор М.** Образ козацьких реформ короля Стефана Баторія у працях польських істориків кінця XIX ст. – 1939 р. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол.ред. Ігор Соляр, заст. гол.ред.

Михайло Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, Львів, 2025. Вип. 42. С. 153–165. DOI <https://doi.org/10.33402/ukr.2025-42-153-165>

4. **Кантор М.** Походження українського козацтва у трактуванні польських істориків другої половини XIX – першої третини XX ст. *Актуальні питання гуманітарних наук* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 91. Том 1. С. 83–90. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/91-1-10>

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. **Кантор М.** Зображення козацького повстання під проводом К. Косинського у творчості Владислава Томкевича. *Актуальні питання освіти і науки в умовах сучасної російсько-української війни. Том I* / [Ред.: В. Ільницький, Р. Корсак, Т. Пантюк, О. Петrenchко, В.Старка]. Дрогобич–Ужгород–Тернопіль: Посвіт, 2024. С. 68–71.

2. **Кантор М.** Ранній період історії українського козацтва дослідженнях Тадеуша Корзона. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том XVIII: Методологічні інновації в дослідженнях і викладанні: від теорії до практики* / [Ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін – Ужгород – Перемишль – Миколаїв: Посвіт, 2025. С. 52-53.

Наукові праці, що додатково відображають результати дослідження

1. Бурдяк Р., **Кантор М.** Нове дослідження до історії Городоччини (рец.: Сіромський р. «Розсекречено»... *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 60. Том 4. С. 278–281. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-4-46>

7. Апробація матеріалів дисертації

Основні теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження висвітлено у доповідях на науково-практичних конференціях різного рівня:

міжнародні: XIII-а Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Наукові пошуки в контексті викликів і конфліктів» (3 листопада 2023 року); VII Міжнародна науково-методична конференція «Передові технології реалізації освітніх ініціатив» (7 лютого 2024 року); XVI Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Місце й значення когнітивістики в розвитку науки та освіти» (12 квітня 2024 р.); XVII Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Місце й значення когнітивістики в розвитку науки та освіти» (11 квітня 2025 р.); XIX Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Людина, суспільство, історія: діалог у гуманітарному просторі» (17 жовтня 2025 р.);

– *всеукраїнські:* III-я Всеукраїнська науково-практична конференція «Соціокультурні трансформації в Україні XX – XXI ст. і подолання радянської спадщини в освіті, культурі, ментальності» (14 лютого 2024 року);

– *регіональні:* «Звітна науково-практична конференція викладачів та здобувачів вищої освіти факультету за 2023–2025 рр. (Дрогобич, 3 квітня 2025 р.).

8. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів.

Усі результати дисертаційного дослідження, які виносяться на захист, отримані автором особисто. Участь у конференціях, а відтак виголошені доповіді, є самостійними. Серед публікацій, що апробують результати дослідження, дві наукових виданнях.

9. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення

Структура роботи побудована за проблемним принципом, відповідно до мети та завдань. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів (дев'ять підрозділів), висновків, списку використаних джерел та літератури. Обсяг

дисертаційного дослідження становить 253 сторінок, з яких 204 є основним текстом. Список використаних джерел і літератури нараховує 418 позицій.

Структура роботи та її оформлення відповідають вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

10. Відомості про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності

Дисертаційну роботу Кантора М.С. «Історія українського козацтва в XVI ст. у польській історіографії 1863 – 1939 років» 24 листопада 2025 року було перевірено на ознаки академічного плагіату за допомогою інформаційної системи виявлення збігів «Unicheck» у відділі інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення бібліотеки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Результати перевірки: схожість: 15,1 %; коефіцієнт цитування: 0 %; вилучень: 0 %.

У процесі перевірки виявлено збіги з власними науковими публікаціями здобувача, загальнонавчальною термінологією та посиланнями на використану літературу. Виявлені в роботі текстові збіги не мають ознак академічного плагіату і є правомірними.

Дисертаційна робота Кантора М.С. є результатом самостійних досліджень здобувачки, відзначається змістовністю, обґрунтованістю ключових позицій, не містить елементів запозичень без посилання на джерело та відповідає принципам академічної доброчесності.

11. Відповідність дисертації вимогам, передбаченим «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року за № 44.

Дисертаційна робота Кантора Марка Семеновича «Історія українського козацтва в XVI ст. у польській історіографії 1863 – 1939 років», яка подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 032 Історія та археологія, містить раніше не захищені й одержані

особисто автором наукові результати в галузі історії, які в сукупності вирішують проблему відображення історії українського козацтва в XVI ст. у польській історіографії 1863 – 1939 рр.

Дисертація Кантора Марка Семеновича «Історія українського козацтва в XVI ст. у польській історіографії 1863 – 1939 років» є самостійною науковою працею, яка за своїм змістом, рівнем новизни й практичним значенням одержаних результатів відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. за № 40 та пп. 5-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. за № 44 і може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 032 Історія та археологія у разовій спеціалізованій вченій раді.

Голова засідання фахового
наукового семінару,
доктор історичних наук, професор

Олег ПЕТРЕЧКО

